

Docent PhDr. Robert Konečný (1906), kandidát věd, patří mezi přední vědecké osobnosti československé psychologie. Vystudoval filosofickou fakultu Masarykovy university, zde se také habilitoval a přednášel filosofické disciplíny. V politické atmosféře padesátých let byl přinucen k odchodu z fakulty. Zprvu pracoval jako psycholog v psychiatrické léčebně, poté na psychiatrické klinice. Od roku 1963 pracuje jako zástupce vedoucího Psychologického ústavu ČSAV v Brně. Od 1. dubna tr. je pověřen vedením katedry psychologie na filosofické fakultě brněnské university. Vědecká rada navrhla jeho jmenování profesorem.

Vlastní oblastí vědeckého bádání R. Konečného je zdravotnická psychologie, intenzivně se zabývá problémy psychoterapie a problémy srovnávání psychologie neporuchové a poruchové činnosti osobnosti, několik let již se věnuje diagnostické hodnotě dětské kresby. Z vědeckých prací Roberta Konečného je nejpozoruhodnější Julius Zeyer v Zrcadle snů, vydaná před válkou, z novějších prací Psychologická analýza výsledků individuální a kolektivní práce, Psychologie v lékařství a řada dalších studií.

Jméno Roberta Konečného není neznámé ani v umělecké literatuře a v odboji. Byl generálním tajemníkem druhého odboje na Moravě, uvězněn až do dubna 1945. Byl a je členem významných kulturních a vědeckých institucí, v nichž zastává významné funkce. S docentem Konečným rozmlouval PhDr. Ivo Plaňava.

Pane docente, děláte teď konečně, co chcete dělat, anebo děláte, co musíte dělat?

A kdybyste mohl dělat jen to, co byste chtěl?

Jako je tomu u většiny lidí, nemohu dělat všechno, co bych chtěl a co bych si přál dělat, ale taky nedělám jen to, co musím dělat.

To je nereálná otázka, ale nedáte-li jinak: velice rád bych četl spousty knih, ke kterým se už asi nikdy nedostanu; velice rád bych

napsal knížky, které už asi nikdy nenapišu, a velice rád bych se vyhnul všemu, co mi loupí drahocenné uplývající vteřiny i síly a k ničemu není –

Máte na mysli úřadování?

Ano. Je to spousta úředních povinností, spousta malicherných věcí, které ve svém souhrnu sice představují řízení vědeckého pracoviště, ale v němž toho, co míří přímo k vlastní vědecké práci, je někdy žalostně málo.

Například?

Nebudu lamentovat, ale: nemáme kde umístit laboratoř, není kam posadit pracovníky – a přitom odpovídám za plnění řady úkolů zařazených do státního plánu. Vy sám jako vědecký pracovník jistě víte, jak je bolestné, když člověk má jasnou představu o tom, oč kvalitnější by byla práce, oč přesnější a významnější výsledky, kdyby práci nebrzdil někdy až neuvěřitelný nedostatek zcela základních, ba primitivních předpokladů. Je to jako boj s drakem, který má sto hlav – a malý mozek.

**Jaký je vlastně vědecký profil
brněnského pracoviště Psycho-
logického ústavu ČSAV?**

V podstatě jde o výzkum osobnosti z hlediska vývoje a z hlediska neporuchové i poruchové duševní činnosti. Také se zajímáme o problematiku tvůrčí činnosti. A dále: spolu s pediatry i jinými lékařskými odborníky sledujeme vybraný vzorek dětí od narození do 15 let. Tento longitudinální výzkum má přinést výsledky zá-

sadního významu, právě tak jako naše komparativní a diferenciatní studie poruchové i neporuchové činnosti duševní. To vše by mělo mít důležitý význam pro praxi – pro prevenci i profylaxi.

Tedy stejně jako v minulosti kladete důraz na spojení teorie a praxe ve smyslu dnes už banálního rčení, že čím lepší teorie, tím lepší praxe.

Pokud je to jen verbální aforismus, pak ovšem jde pouze o flatus vocis – a ještě k tomu bez ducha – z něhož zůstalo jen to, že flat, ubi vult. Pokud jde o dobrou teorii, pak ani není možné, aby nesloužila praxi, protože problémy klade obvykle praxe, zejména myslím-li na psychologii. A myslím-li na psychology, jimž psychologie není zaměstnáním, ale povoláním. Zaměstnán je člověk, který se musí něčím zaměstnávat a žít, a přitom je mu celkem všechno jedno – kromě výše platu. Naproti tomu povolán je ten, kdo si volil a měl štěstí, že mohl zvolit práci v souladu se svými schopnostmi a v souladu se základním zaměřením své osobnosti. Práce pak odpovídá samému jádru osobnosti, a proto těší, je v podstatě stálou seberealizací osobnosti.

Jak jste se dostal k tomu realizovat se v psychologii?

Myslím, že se na mých životních osudech podílely od malička tři sudičky: filosofie, psychologie a umění, zejména literatura. Všechny bych je mohl sledovat hluboko do svého dětství, ale na detailech snad nezáleží.

Ostatně, pokud vím, nejdříve jste se habilitoval pro filosofii a vedle psychologie přednášel i noetiku a logiku.

Nedávno otiskl Filosofický časopis poznámku, že pod vaším vedením by vyrostla z „logického kroužku“ mezinárodně uznávaná škola.

Ale byl prý jste spíše blízko filosofu Hoppemu?

Abychom nezapomněli: jaká byla vaše cesta k psychologii?

Pokud jde o tu habilitaci z filosofie: ta je pro mne spojena s drásavou událostí a zejména s velikým dluhem vzácnému a čestnému člověku – filosofu Josefu Tvrděmu, který přednášel na naší filosofické fakultě. Když po nepředstavitelném mučení v koncentračním táboře Mauthausenu umíral, volal na spoluvězně, aby mi vyřídili, že mne prosí, abych nastoupil na jeho místo na fakultě. Jeho přání jsem splnil, i když jsem se nejdříve chtěl habilitovat pro psychologii.

Ty semináře z logiky, jichž se účastnili dnes významní logikové, byly právě nepatrným díkem profesoru Tvrděmu.

Vážil jsem si jeho opravdovosti, ale kritizoval jsem jeho iracionalismus. Věnoval jsem této kritice knihu, byla už vysázena a pak zastavena. Vyjde-li ještě, bude jasno, že mé vlastní filosofické krédo je zcela jiné. To víte, někdy si kritikové usnadňují práci tím, že přilepí člověku vizitku podle předmětu jeho zájmu, nikoli podle hlediska, jež zastává.

Od třetího semestru jsem byl postupně knihovníkem, vědeckou pomocnou silou a pak asistentem v Psychologickém ústavu filosofické

fakulty; od druhého roku studia jsem vedl poradnu Babákovy Společnosti pro výzkum dítěte, pak Studentskou poradnu, pak jsem dělal prvního oficiálního školního psychologa a po válce jsem, jak víte, psychologii přednášel na universitě až do svého vynuceného odchodu.

Tedy do období kultu osobnosti.

Vždycky se ve mně něco vzpírá a protestuje, když slyším tenhle eufemismus. Kdyby šlo o osobnosti, smířil bych se v některých případech i s trochou kultu. Ale ono šlo spíš o zneužívání moci menšími a nejmenšími diktátorky.

Litujete této doby, myslím těch trpkých zkušeností, které následovaly tak brzy po německých věznicích?

Nelituji. Nechtěl bych je ze svého života vymazat, i když nebylo někdy lehké vydržet. Mnoho jsem poznal a mnohému jsem se naučil, čemu by se člověk těžko naučil v dobách poklidnějších.

Byly chvíle, kdy jste přestal věřit v lidi a ve smysluplnost života?

Nepřestal jsem věřit – snad právě proto, že jsem poznal ne-lidi a smrt. Věřím, že nezáleží v životě tolik na situacích, do kterých se člověk dostane, jako spíše na tom, jak se v nich chová. To je životní heslo, které jsem si formuloval jako hoch v dospívání a zatím na něm nemusím nic měnit.

Věřím, že si život vždycky oseká všechno, co mu neprospívá – a že vždycky špatně skončili ti, kdož život i lidi znásilňovali. To není bez-

důvodná víra. Uvažte: zcela logicky a empiricky musí ten, kdo rozmnožuje nenávisť, nelidskost a zlo všeho druhu, na ně i zahynout, protože vytěsňuje i ze svého životního prostoru všechno dobré a životodárné. Tedy: uvolňovat v lidech vše dobré a rozumné – a bránit zlému.

Pane docente, vy teď pracujete jako teoretický psycholog. Přitom je známa vaše bohatá praxe na psychiatrické klinice. Já si vás dost dobře nedovedu představit v roli výlučného teoretika.

Vaše jméno se uvádí také v literárněvědných pracích. Píšete ještě beletrii?

Vy jste znal „starou“ universitu a působíte na universitě také dnes. V čem vidíte rozdily?

Já sebe také ne. A domnívám se, že psycholog, který pracuje jen s knihami, není a nemůže být dobrým psychologem. Stýská se mi zejména po psychoterapii, proto také, mezi jiným, jsem přednášel jako externista na katedře psychologie speciální psychoterapii a případovou analýzu. Myslím si, že žádný psycholog by neměl zůstat bez profesionálního styku s živými lidmi.

Ano, ale to už jsou velice osobní věci. Potřebují ještě nějaký čas, aby dozrály.

Universita za mých studentských let vynikala výraznými a vynikajícími vědeckými i kulturními osobnostmi: Arne Novák, František Novotný, O. Chlup, Ant. Beer, I. A. Bláha, Horák, Wollman, Rostohar, Hoppe, Tvrdý, Uher, J. L. Fischer, B. Václavěk – celá kohorta velmi se odlišujících osobností, které však – spolu s lidmi na jiných fakultách – tvořily skutečnou universitas.

Myslíte, že dnes nejsou podmínky pro růst vědeckých i „lidských“ osobností?

Jsem přesvědčen, že takové osobnosti už pomalu vyrůstají a že jich bude přibývat, jakmile budou pečlivě a přísně pro universitní dráhu vybíráni jen nejlepší z nejlepších, kteří si volí povolání universitního učitele a vědce z žízně po poznání a z odpovědnosti za mladou generaci.

Co podle vašeho názoru tomu dosud brání?

To bych si musel víc promyslet a pozorněji formulovat, ale mám dojem, že se začalo vžívat ne povolání, ale zaměstnání vědeckého pracovníka podle nomenklatury a administrativní cestou místo přirozeného výběru kvalitou.

K vědecké práci patří také zcela podstatně kritika. Jsem živým svědkem dob, kdy se přátelsky stýkali lidé, kteří se vědecky velice ostře kritizovali. Dnes se mi naopak zdá, že kritika je kritizovaným chápána jako snaha o vědeckou nebo dokonce existenční likvidaci. Naše vědecké časopisy mají daleko do kritických revuí. A přece kritika je živnou půdou vědeckého myšlení.

Také mám dojem, že jsme vysoké školy preformalizovali, přeplánovali, převýkazovali, přeporučovali. Ba dokonce s vážnou tváří vyplňujeme formuláře na vědecké plány do r. 1980. Jako by se dalo při prudkém rozvoji vědy takto plánovat!

Dříve měl universitní profesor důvěru úřadů. Dostal peníze a na konci roku je vykázal: koupil jsem pro svůj ústav to a to, zbytek jsem dal za to a to. A „to“ stačilo.

A studenti? Jsou jiní – či byli jiní dříve?

Byli tvořivější. Věřte, to ze mne nemluví chvalořečník minulých časů. Mám dojem, že dnešní studenti jsou – ne svou vinou – příliš svázáni všelijakými plány, příkazy a výkazy. Škodí taková forma studia, jež vodí studenty za ručičku na všech stupních výuky: „vedeme“ práce diplomní, ročníkové, aspirantské, kandidátské, doktorské; jsme školiteli, oponenty, konzultanty – a málo vychovateli, učiteli a přáteli. Což kdybychom radili jen nenápadně, kde je toho opravdu zapotřebí, a žádali skutečně samostatnou a tvořivou práci?

Vy jste byl nedávno na studijní cestě v cizině. Jak na vás působil životní styl lidí v rozvinuté industriální společnosti?

Naplňuje mne úzkostí. Byla by to banalita, kdybych řekl, že předbíháme svůj lidský čas časem technizované civilizace; že se doslova uzavíráme v autech a jiných strojích, že stroje nás vytlačují kamsi pod zem a samy trůní na ulicích a náměstích a mění vzduch v jedovatý plyn.

Posunujeme své životy čím dál tím víc na smyslovou a kulturní periférii. Máme, bojím se, raději stroje než člověka. A taky si jich víc než člověka vážíme. Ale věda, civilizace a tím

více kultura přece mají sloužit člověku – jinak nemáme právo mluvit o společnosti vědecky řízené a vůbec už ne – o kultuře. Ta závisí na specificky lidských zákonitostech. A tak se vlastně opět vracíme k psychologii a k filosofii. Otázka lidských hodnot, hierarchie lidských hodnot v současném světě – to je úkol, na němž by se obě tyto vědy měly ze všech sil podílet.